

بسم الله الرحمن الرحيم

امیدسازی و امیدسوزی

بررسی اهداف یاس پراکنی دشمنان و ثمرات امیدآفرینی در جامعه
مبتنی بر سخنان رهبر معظم انقلاب

چکیده:

۱- امید و امیدواری لازمه و پیشران یک جامعه پویا است. به همین دلیل بیشترین تاکید رهبر معظم انقلاب در سی و چهارمین سالگرد ارتحال امام خمینی (ره)، بر افزایش ایمان و ساخت امید و نهی از زائل کردن آن معطوف شد. امید اگر تقویت شود موجب افزایش سرعت و تحرک جامعه برای رسیدن به آرمانها می شود و بالعکس.

۲- امید همان گونه که در زندگی شخصی موجب تاثیرات مثبت و ایجاد روند رو به جلو می شود، در عرصه اجتماعی نیز فواید و ثمراتی همچون؛ افزایش حس تعلق اجتماعی، افزایش اعتماد اجتماعی، جایگزینی مسئولیت پذیری به جای بی تفاوتی اجتماعی، افزایش سلامت روانی جامعه و کاهش معضلات

روانشناختی و روانپایه در جامعه، افزایش مشارکت و سرمایه اجتماعی و جلوگیری از فروپاشی و از هم گسیختگی اجتماعی را به دنبال خواهد داشت.

۳- نظر به اهمیت امید است که همواره دشمن برای تضعیف و از بین بردن آن تلاش می‌نماید. در نگاه رهبر معظم انقلاب پیرامون علت تلاش دشمن برای یاس‌آفرینی و امیدسوزی، موقعیت الهام بخش نظام اسلامی و تلاش برای از بین بردن این موقعیت به عنوان هدف اصلی تعریف شده است.

۴- دشمن در راستای امیدسوزی و یاس‌آفرینی در جامعه ایران از ابزارها و رویکردهایی نظیر؛ هدف گرفتن ایمان مردم، استفاده از خلاها و تنگناهای معیشتی و اقتصادی، اختلاف افکنی برای کاهش امید، شکستن زنجیره توأسی به صبر، تحریف حقایق و تصویرسازی غط از واقعیات و بن‌بست‌نمایی در اذهان جوانان بهره می‌گیرد.

۵- پادزهر همه این فتنه‌گری‌ها، وارونه‌نمایی‌ها و دروغ‌پردازی‌ها در بستر جنگ ترکیبی و شناختی دشمن، اتخاذ آرایش مناسب جهاد تبیین با محوریت جهاد امیدآفرینی از سوی نخبگان، مسئولان و مردم است. در جهاد تبیین دو کار از همه مهم‌تر است؛ یکی، بازنمایی واقعیت‌هاست. اگر واقعیت‌های عینی امروز ایران اسلامی به شکل صادقانه و هنرمندانه با مردم در میان گذاشته شود، قطعاً پیام امید و امیدواری به آینده به مردم و جوانان منتقل می‌شود و دیگری، ضرورت

پاسخگویی اقناعی و درست به شبهات مردم و باز کردن گره‌های ذهنی نسل جوان و نوجوان است که به شدت در معرض بمباران و تعارض شناختی دشمن قرار دارند. با این دو کار در واقع، اجازه‌ی تصویرسازی غلط و تحریف حقایق به دشمن داده نمی‌شود و مرجعیت تنویر و تبیین مسائل برای مردم به رسانه‌های انقلابی و ملی باز می‌گردد.

مقدمه:

با توجه به طرح بحث ایمان و امید از سوی رهبر معظم انقلاب در سی و چهارمین سالگرد ارتحال امام خمینی (ره)، این سوال مطرح است که چگونه می‌توان امید و امیدآفرینی را که به نوعی خود محصول ایمان و اعتقاد است در جامعه تقویت کرد؟ به عبارت دیگر، عوامل موثر بر ساخت امید اجتماعی کدامند؟ اگر بخواهیم با نگاهی واقع بینانه به اجزای امیدآفرینی در عرصه عمومی بنگریم، به این حقیقت می‌رسیم که امید و امیدآفرینی نسخه‌ای تک محصولی نیست بلکه برآیندی از یک سیستم یا اضلاع متفاوتی است که با هم‌افزایی با یکدیگر این مهم را محقق می‌سازند. امید و امیدواری لازمه و پیشران یک جامعه پویا است. به همین دلیل است که بیشترین تاکید را رهبر معظم انقلاب بر ساخت امید و نهی از زائل کردن آن دارند. امید اگر تقویت گردد می‌تواند موجب افزایش سرعت و تحرک جامعه برای رسیدن به آرمان‌ها شود و بالعکس. بر همین اساس است که هر فرد از جامعه وظیفه و سهمی در این امیدآفرینی و پرهیز از یاس‌آفرینی دارد.

تعریف امید

امید در لغت به معنای گمان وقوع خیری ممکن‌الوصول در آینده آمده است. در اصطلاح علم اخلاق، به راحتی و لذتی که از انتظار تحقق امری محبوب، در قلب حاصل می‌شود امید می‌گویند. معنای ترس، توقع، انتظار و شوق نیز برای آن ذکر شده است. شاید بتوان گفت این معنای به لوازم معنای امید یا به بخشی از آن اشاره دارد، زیرا از آن رو که متعلق امید امری ممکن‌الوصول است نه قطعی، و ترس از تحقق نیافتن آن وجود دارد امید را به خوف معنا کرده‌اند و از آن رو که متعلق امید، امری خیر و مسرت بخش است و طبعاً موجب اشتیاق شخص امیدوار به آن امر شده و حالت انتظار و توقع به او دست می‌دهد، امید را به توقع و شوق و انتظار معنا کرده‌اند.

فواید و ثمرات امید و امیدآفرینی در جامعه

امید همان گونه که در زندگی شخصی موجب تاثیرات مثبت و ایجاد روند رو به جلو می‌شود، در عرصه اجتماعی نیز تاثیرات مثبتی خواهد گذاشت اگر بخواهیم به صورت کلی فواید و ثمرات امید در عرصه اجتماعی را برشمیریم می‌توان موارد ذیل را احصاء نمود:

الف: افزایش حس تعلق اجتماعی: تعلق خاطر به جامعه به عنوان حسی بالنده میان مردمی که از منافع و سرنوشت مشترک برخوردارند بسیار حیاتی است و وجود جامعه، متضمن علاقه و وابستگی و وفاداری افراد به آن و احساس پیوستگی به «ما»ی کلی یا «ما»ی بزرگ به جای «من» است. اولین ثمره امیدواری افزایش تعلق خاطر به جامعه و اجتماع است.

ب: افزایش اعتماد اجتماعی: اعتماد همواره به عنوان یکی از مهمترین سرمایه های اجتماعی مطرح بوده که رابطه مستقیمی با مشارکت اجتماعی دارد. اعتماد عمومی مبنای نظم اجتماعی است به این معنی که مردم قوانین وضع شده از سوی مسوولان را پذیرفته و آن را رعایت می کنند و مسوولان برای پاسخ به مطالبات مردمی کوشا تر هستند. با اعتمادسازی و ایجاد مشارکت اجتماعی، صداقت، وفاداری، حسن نیت، وظیفه شناسی و ... نیز در جامعه افزایش خواهد یافت.

ج: جایگزینی مسئولیت پذیری به جای بی تفاوتی اجتماعی: بی تفاوتی اجتماعی وضعیتی است که طی آن افراد در جامعه نسبت به هموعان، اوضاع اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و شرایط موجود و آینده دچار بی اعتنائی و بی علاقه می شوند. این امر در صورتی اتفاق می افتد که حس تعلق

اجتماعی و امید در فرد از بین برود. افزایش امید در جامعه به همان تناسب میزان بی تفاوتی را کاهش داده و مسئولیت پذیری را ارتقاء می‌بخشد.

د: افزایش سلامت روانی جامعه و کاهش معضلات روانشناختی و روانپایه در

جامعه: امروزه در پویش‌ها و پیمایش‌های علمی به ویژه مطالعات بهداشت و سلامت روان این موضوع ثابت شده است که امید مهمترین اثربخشی را در توفیقات اجتماعی دارد و جامعه امیدوار کمتر درگیر معضلات روانشناختی با تمام پیچیدگی‌های این حوزه می‌شود.

ه: افزایش مشارکت و سرمایه اجتماعی: وقتی افراد جامعه امیدوار باشند همه

ظرفیت‌های فردی و ظرفیت‌های جامعه رشد می‌کند و نیز بستر مشارکت اجتماعی در آن جامعه شکل می‌گیرد و افزایش می‌یابد. در همه جای دنیا مشارکت موتور محرکه جامعه است. مشارکت با امید و اعتماد شکل می‌گیرد. با وجود این دو مؤلفه، سرمایه اجتماعی هم طبیعتاً بالاتر خواهد بود؛ چرا که میان آنها نسبت مستقیم برقرار است؛ در جامعه‌ای که سرمایه اجتماعی بالا باشد، طبیعتاً امید به آینده نیز بیشتر خواهد بود.

و: جلوگیری از فروپاشی و از هم گسیختگی اجتماعی؛ امید در جامعه ایجاد همبستگی اجتماعی می‌کند و با پیوند زدن سرنوشت افراد جامعه به یکدیگر مانع از فروپاشی و از هم گسیختگی جامعه می‌گردد.

هدف دشمن از امیدسوزی و یاس آفرینی

هدف دشمن از یاس آفرینی چیست؟ این سوال می‌تواند پایه ای برای تحلیل چرایی رفتار دشمن در گام اول و الزام جامعه در تقویت امید به عنوان گام دوم باشد. در نگاه رهبر معظم انقلاب پیرامون علت تلاش دشمن برای یاس آفرینی و امیدسوزی، موقعیت الهام بخش نظام اسلامی و تلاش برای از بین بردن این موقعیت به عنوان هدف اصلی تعریف شده است. حقیقت این است که امروز «در دنیا یک جنگ عظیم و یک چالش بزرگ برپاست؛ جنگ توپ و تفنگ نیست، اما جنگ اراده‌ها و عزم‌ها و سیاست‌ها و تدبیرهاست. ایران در کجای این جنگ است؟ ایران در جبهه‌ای از این جنگ در مرکز فرماندهی قرار دارد که افراد آن جبهه را ملت‌ها تشکیل می‌دهند... اتاق فرماندهی این طرف این جبهه، ایران است: ایران حزب‌اللّٰهی پُر از عزم و همت.»^۱ بر این اساس و پس از شکست دشمن در عرصه

۱- بیانات رهبر معظم انقلاب ، ۱۳۸۶/۰۲/۲۱ .

سخت، دشمن جنگ را به عرصه و صحنه‌ی دیگری کشانده است لذا «امروز بیشترین تحرک دشمنان ما علیه ما بیش از تحرکات امنیتی و اقتصادی، تحرکات تبلیغاتی و جنگ نرم و تبلیغات رسانه‌ای است؛ برای اینکه بر افکار عمومی مردم مسلط بشوند مبالغ هنگفت هزینه میکنند، کارهای بسیار انجام میدهند؛ فکرهای بسیاری را در مجموعه‌های فکری برای این کار استخدام میکنند تا بتوانند با جنگ روانی، با تبلیغات گوناگون، افکار عمومی کشورها را - از جمله بیشتر از همه امروز کشور ما را که هدف سوءنیت قدرتهای بزرگ است - قبضه کنند و در اختیار بگیرند. وقتی افکار عمومی یک ملت در اختیار بیگانه قرار گرفت، حرکت آن ملت هم طبعاً طبق میل آن بیگانه پیش خواهد رفت.»^۲

ابزارها و رویکرد دشمن برای یاس‌آفرینی و امیدسوزی

دشمن برای رسیدن به هدف امیدسوزی و یاس‌آفرینی در جامعه ابزارها و رویکردهایی دارد تا بتواند به اهداف خود برسد. با سیری در بیانات رهبر معظم انقلاب می‌توان این ابزارها و رویکردها در رفتار دشمن را این گونه برشمرد:

۲- بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۴/۰۵/۱۴۰۰.

الف: هدف گرفتن ایمان مردم: ایمان به عنوان اعتقاد قلبی تنظیم کننده رفتار اجتماعی و بیان کننده شعائر و ارزش‌ها یک سد محکم در شدائد و مشکلات شخصی و اجتماعی است و به همین دلیل است که «به آن امید بسته‌اند، ... که بتوانند اعتقادات و ایمان مردم را که موتور حرکت آنها در گردنه‌های سخت بوده است، خاموش کنند و از مردم بگیرند.»^۳

ب: استفاده از خلاها و تنگناهای معیشتی و اقتصادی: تنگناها و مشکلات معیشتی جامعه را با اختلال مواجه می‌کند. بر همین اساس دشمن تلاش می‌کند که همیشه بر مشکلات بیافزاید و هم با استفاده از ابزارهای دسترس مانند رسانه آن را به محل تقابل با نظام تبدیل کند «تا آن جایی که میتواند، کاری کنند که مشکلات معیشتی مردم - که دستگاه‌های اجرایی و مسؤولان دولتی و غیره تلاش میکنند آنها را برطرف کنند - حل نشود. از یک طرف با شایعه‌پراکنی و تبلیغات سوء علیه نظام و انقلاب و امام و ارزشهای انقلابی، مردم را بدبین و ناامید کنند؛ از طرف دیگر با تلاشهای گوناگون مانع از اصلاح امور مردم شوند و نگذارند مشکلات مردم برطرف گردد؛ از یک طرف هم هر ضعفی که در کشور وجود داشته باشد - ولو

۳- بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۱/۰۵/۰۵.

ضعفهایی که مدیران اجرایی و دولتها دارند - آن را به نظام اسلامی نسبت دهند. با مجموع این کارها میخواهند این ملت را که پشتوانه واقعی و حقیقی این انقلاب و نظام است، از انقلاب و نظام جدا کنند.»

ج: اختلاف افکنی برای کاهش امید: محور مهم دیگر نقشه دشمن ایجاد اختلاف و بی‌اعتمادی در بخش‌های مختلف کشور و از بین بردن اتحاد و انسجام ملی است تا جایی که این موضوع تبدیل به راهبرد اصلی دشمن برای تحقق اهدافش شده است. «راهبرد چیست؟ ایجاد اختلاف، ایجاد بی‌اعتمادی؛ بی‌اعتمادی دستجات سیاسی نسبت به همدیگر، گروه‌های مردمی نسبت به همدیگر، بی‌اعتمادی مردم به حکومت، بی‌اعتمادی حکومت به مردم، بی‌اعتمادی این به آن، این سازمان با آن سازمان که به هم بی‌اعتماد باشند، به هم بدبین باشند. وقتی بی‌اعتمادی به وجود آمد، امید به آینده هم از بین خواهد رفت. خب قهراً یک اختلافاتی وجود دارد؛ این اختلافات را نباید تبدیل کرد به گسل. یک وقت [بحث] «زن» را مطرح میکنند، یک وقت بحث شیعه و سنی را مطرح میکنند، یک وقت اختلاف نسلی را مطرح میکنند، یک وقت مسائل گوناگون دیگر را، برای اینکه اختلاف ایجاد کنند؛ راهبرد دشمن ایجاد اختلاف است. البته تاکتیک‌ها مختلف است؛ هر

زمانی با یک تاکتیک؛ عمده‌ی تاکتیک هم دروغ‌پردازی و شایعه‌سازی است؛ این کارها را میکنند برای اینکه بتوانند اختلاف ایجاد کنند.»^۴

د: شکستن زنجیره توأسی به صبر: در این صحنه یکی از تلاش‌های دشمن «این است که این زنجیره‌ی توأسی به حق و به صبر را قطع کند؛ دوّم اینکه حقایق را وارونه نشان بدهد.»^۵ هدف گرفتن جریان توأسی در جامعه‌ی اسلامی به این دلیل است که اگر «مردم یکدیگر را توأسی کنند؛ این زنجیره‌ی توأسی و توصیه کردن به یکدیگر [برقرار باشد]... این، همه را نگه میدارد. اگر چنانچه توأسی به صبر و توأسی به حق و بصیرت در جامعه وجود داشته باشد، این جامعه به‌آسانی دستخوش تحرکات دشمن نخواهد شد؛ اما اگر چنانچه این جریان توأسی که زنجیره‌ی محافظت مؤمنان است، قطع بشود قطعاً خسارت خواهد رسید... این موجب میشود که انسانها احساس تنهایی کنند، احساس نومییدی کنند و اراده‌ها ضعیف بشود، امیدها کمرنگ بشود، جرات اقدام از دست برود. وقتی توأسی نبود، این اتفاقات می‌افتد؛ و طبعاً وقتی این جور شد، امیدها کم شد و جرات‌ها

۴- بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۴۰۱/۱۱/۱۹.

۵- بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۹۹/۱۲/۲۱.

کم شد و اراده‌ها ضعیف شد، قهراً هدف‌های عالی و متعالی بتدریج از دسترس دور می‌شود و کمرنگ می‌شود و دست‌نیافتنی به نظر میرسد و به دست فراموشی سپرده می‌شود.»

ه: تحریف حقایق و تصویرسازی غلط از واقعیات: اما هدف‌گذاری و اقدام دیگر دشمن ناظر به تحریف حقایق است: «کار دوّمشان هم وارونه‌نمایی حقیقت است، دروغ‌گویی در باب حقیقت. این قدر هم با جرئت و قاطعیّت این دروغ را می‌گویند که هر کسی گوش کند، خیال میکند که این راست می‌گوید. خیلی خونسرد و محکم و قاطع حقیقت را ۱۸۰ درجه وارونه نشان می‌دهند.»^۶ و ابزار مهم این جنگ، رسانه خصوصاً رسانه‌های نوپدید است، چرا که «اینکه شما فهم درستی از واقعیتهای کشورتان داشته باشید، به ضرر آنها است؛ با این مخالفند، با این مبارزه میکنند؛ با چه ابزاری؟ با ابزار بسیار خطرناک رسانه، بخصوص رسانه‌هایی که امروز نوپدید است. با تصویرسازی غلط سعی میکنند افکار ملت ایران را منحرف کنند؛ هم تصویر

۶- بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۹۱/۱۲/۲۱

غلط درباره‌ی ایران، هم تصویر غلط درباره‌ی خودشان، هم تصویر غلط درباره‌ی اوضاع منطقه.»^۷

برای تصویرسازی غلط از وضعیت کشور «توپخانه‌ی رسانه‌ای» دشمن با تمام قوا فعال است: «هزاران توپخانه - توپخانه‌ی دروغ‌پردازی، توپخانه‌ی بزرگ‌نمایی مشکلات - به سمت این ملت از راه‌هایی که امروز وجود دارد و دیروز وجود نداشت، مشغول شلیکند. ما در مورد فضای مجازی این را می‌گوییم؛ می‌گوییم مواظب شلیک توپخانه‌ی دشمن باشید در این فضا؛ حواستان باشد. از این فضا، دشمن علیه هویت شما، موجودیت شما، نظام شما، انقلاب شما استفاده نکند. آمارهای بی‌پایه میدهند، دروغ می‌گویند، نسبت دروغ میدهند، چهره‌های مورد قبول مردم را - که باید مردم به اینها اعتقاد داشته باشند - تخریب میکنند، موقّیتهای انقلاب را کتمان میکنند، دروغ‌انگاری میکنند؛ ناموقّیتهای را، ضعفها را، کاستی‌ها را اگر یکی است هزار تا جلوه میدهند، اگر یک‌جا است به همه‌جا تعمیم میدهند.»^۸

۷- بیانات رهبر معظم انقلاب ، ۱۳۹۷/۰۷/۱۲.

۸- بیانات رهبر معظم انقلاب ، ۱۳۹۶/۱۰/۰۶.

و: بن بست نمایی در اذهان جوانان: جوانان در هر جامعه‌ای موتور پیشران و آینده آن جامعه هستند. مختل کردن اذهان جوانان نسبت به آینده و بن بست نمایی برای آنها یکی از اهدافی است که دشمن در برنامه خود آن را پیگیری می نماید. بر همین اساس رهبر معظم انقلاب می فرماید «امید مهم ترین ابزار پیشرفت است و دشمن روی این متمرکز شده؛ دشمن از همه‌ی توان دارد استفاده میکند برای القای ناامیدی، برای القای بن بست. یک جوانی هم که با مسائل دنیا آشنا نیست، گاهی می بیند تحت تأثیر قرار می گیرد، او هم مأیوس می شود؛ وقتی مأیوس شد، کار نمی کند. پیشرفت احتیاج دارد به امید. می خواهند نگذارند جوان‌های ما امیدوار بمانند، نگذارند مسئولین ما امیدوار بمانند؛ اینها حتی به مسئولین هم طمع دارند که امید را از آنها بگیرند».^۹

عوامل موثر بر ساخت امید اجتماعی

اگر بخواهیم با نگاهی واقع بینانه به اجزای امیدآفرینی در عرصه عمومی بنگریم، به این حقیقت می رسیم که امید و امیدآفرینی نسخه ای تک محصولی نیست بلکه برآیندی از یک سیستم یا اضلاع متفاوتی است که با

۹- بیانات رهبر معظم انقلاب ، ۱۴۰۱/۰۸/۲۸.

هم افزایی با یکدیگر این مهم را محقق می‌سازند؛ لذا برای این مهم می‌توان نکات ذیل را یک امر ضروری دانست:

الف: مدینه فاضله نداریم: امید در هر جامعه‌ای نموداری پر فراز و فرود و سینوسی دارد؛ گاه افزایش می‌یابد و گاه با اختلال مواجه می‌شود. هر جامعه‌ای پر است از چالش‌های بسیار که همین جزئی از فلسفه و واقعیت زندگی است؛ به‌همین خاطر اصول امیدوارانه زیستن نه تنها در بزرگسالی که از کودکی باید به همه افراد جامعه آموخته شود. مردم باید یاد بگیرند که لزوماً همیشه همه شرایط ایده‌آل برای آنها فراهم نیست. هر جامعه‌ای ممکن است با چالش‌های زیستی، اقتصادی و سیاسی روبه‌رو شود ولی همه اینها دلیل نمی‌شود که در هر بحرانی جامعه دچار بحران امید شود. پس یک شرط اصلی امید اجتماعی در این است که در شرایط بحرانی بدنه جامعه آرامش خود را حفظ کرده و با انگیزه و هدفمند به پیش برود. اما این موضوع را هم نباید فراموش کرد که در چنین شرایطی دولتمردان و کارگزاران هم باید برای آرامش مردم تلاش کنند. بنابراین امید اجتماعی نیازمند یک رابطه دوسویه است که یک سمتش مردم و سمت دیگرش حاکمان قرار دارند. جامعه امیدوار در واقع، برآیندی از افرادی است که

چنین حالتی را از خود بروز می‌دهند. برای درک بهتر موضوع یک جامعه فرضی را در نظر بگیریم. این جامعه می‌تواند کاستی‌ها و ویژگی‌هایی داشته باشد اما افراد این جامعه‌اند که می‌توانند با بدبینی، ذهنی درگیر با کاستی‌ها داشته و ویژگی‌ها و نقاط قوت را در نظر بگیرند و درصدد افزایش آن باشند.

ب: آموزش امیدمحور: ساختارهای آموزشی چه در سطح مدارس و چه در سطح خانواده یا جامعه باید بتوانند نسلی را آموزش دهند که بتواند در فراز و فرودهای جامعه صبوری و شکیبایی خود را نسبت به پدیده‌ها حفظ کند. اغلب دیده می‌شود آن دسته از جوانانی که با تلاش فراوان و پیگیری مستمر به موقعیت شغلی دست می‌یابند چند روزی خوشحالند اما خیلی زود به ورطه انتقاد و نارضایتی از وضعیتشان می‌افتند. گرچه نقد منطقی سازنده است ولی خرده‌گیری و بهانه‌جویی خود عاملی بازدارنده در مسیر رشد و ترقی است. افزایش امید اجتماعی مستلزم تغییر چنین نگاه و رویکردی است که مقدمه آن در تغییر در اسلوب‌های آموزشی و خودسازی اجتماعی است.

ج: امنیت سازی مقدمه امیدسازی: در بستر امنیت است که زمینه های رشد، پیشرفت و توسعه در عرصه های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و ... فراهم می شود، مولفه ای که کشورمان به سبب مجاهدتها و خودباوری، بی اغراق در آن در وضعیت مثال زدنی قرار دارد و می توان ادعا کرد یکی از دستاوردها و ظرفیت های انقلاب اسلامی طی ۴۴ سال گذشته ایجاد و ارتقای امنیت در ابعاد داخلی و منطقه ای با ظرفیت های بومی بوده است. البته این نگاه به مقوله امنیت جزئی مهم از یک نگاه کلی به امنیت است. بی شک امنیت شغلی، امنیت روانی، امنیت سرمایه گذاری و ... می توانند تکمیل کننده و مقوم آنچه گفته شد باشند و بر سطح امیدواری جامعه بیفزاید و اختلال در آن در امیدسوزی و یاس آفرینی تأثیرگذار است.

د: کارآمدی فردی و ساختاری: کارآمدی در ابعاد حکمرانی بدون شک یکی از نیازهای امروز جامعه ایران است؛ به گونه ای که رهبر انقلاب در سال های اخیر ضرورت تحول در حکمرانی را از نخبگان و قوای کشور مطالبه کرده اند اما آن چه به خصوص در دو دهه اخیر با توجه به تحریم های سنگین خارجی کشور را درگیر کرده، بی تردید کارآمدی اقتصادی است. کارآمدی اقتصادی چه در حوزه کارگزار و چه در حوزه

ساختار، مشکلات جامعه را برطرف و امید اجتماعی را ارتقا می‌دهد. بر همین اساس است که رهبر معظم انقلاب همت امیدوارانه را حلال مشکلات کشور می‌دانند و می‌فرمایند «حرکت و همت امیدوارانه حلال مشکلات کشور است».

۵: تناسب بین احساس و عمل: برای مسئله امیدآفرینی می‌توان دو ساحت عمل و احساس را تعریف کرد. امیدآفرینی زمانی معنا دارد که عملی رخ داده باشد یا کاری صورت گرفته باشد تا بشود آن را به گونه‌ای مناسب بازنمایی کرد و احساسی آفرید. در واقع در ساحت عمل، مخاطب امیدآفرینی مسئولان، متولیان و کارگزاران هستند و در ساحت بازنمایی و ایجاد احساس، مخاطب امیدآفرینی «رسانه» اعم از بنگاه‌های خبری تا فرد رسانه‌هاست. به دیگر سخن، باید کاری صورت بگیرد یا عملی رخ دهد که رسانه آن را بازنمایی کند. طبیعتاً اگر هر کدام از این دو ساحت مأموریت خود را به درستی انجام ندهند امیدآفرینی به درستی شکل نخواهد گرفت. چه این که اگر کاری شود بدون پیوست رسانه‌ای، مردم آن را آن‌گونه که باید نخواهند دید؛ همان طور که اگر کاری انجام نشود و رسانه گزارشی غیرواقعی از آن رویداد را بازنمایی کند، خروجی ندارد جز رشد

بی‌اعتمادی. لذا به نظر می‌رسد برای رسیدن به شکل‌گیری جریان موفق امیدآفرینی در کشور باید به هر دو موضوع، یعنی اقدام مسئولان و بازنمایی رسانه‌ای آن توجه متناسب داشت. در همین راستا، ملاحظه می‌شود با وجود این که اقدامات و برنامه‌های خوبی در دولت مردمی در دو سال گذشته در مقایسه با دولت قبل انجام شده، اما مع‌الاسف به دلیل فقدان پیوست رسانه‌ای به صورت مناسب در منظر مردم بازنمایی نمی‌شود. رهبر معظم انقلاب این رویه را تحت عنوان «نقص تبلیغات» نقد کرده و فرموده‌اند: «کارهایی که شما کردید، خیلی از آنها به اطلاع مردم نرسیده است. از اظهاراتی که مردم می‌کنند، از شکایت‌هایی که می‌نویسند و از مراجعاتی که دارند، انسان می‌فهمد خیلی از آنها از بسیاری کارها در صحنه فعالیت عظیم و همه‌جانبه‌ای که این کارخانه بزرگ - که اسمش دولت است - انجام می‌دهد، واقعاً مطلع نیستند. حتی بعضی از افراد صاحب‌نظر، نخبه و کسانی که نظراتشان مورد اعتنا و اعتماد است، اظهاراتی می‌کنند که نشان می‌دهد از خیلی کارها خبر ندارند؛ این نقص تبلیغات شماست».

و: تناسب بین کار بنیادین و فعل روزمره: ممکن است در هر دولت یا ساختاری کارهای زیربنایی صورت پذیرد که اثرات آن در آینده قابل

مشاهده باشد اما آنچه وجود دارد این است که مردم و جامعه اسیر واقعیت‌های آنی و شرایط فعلی جامعه هستند و باید برای شرایط فعلی در کنار برنامه‌ریزی‌های آینده‌محور تلاش صورت پذیرد. بر این اساس، رهبر معظم انقلاب می‌فرماید «یک نوع کارهای سازندگی اساسی است، یک نوع کارهایی است که برای تسهیل زندگی فعلی مردم مورد نیاز است. طبیعت و مقدمات این دو کار با همدیگر تفاوت دارد. اگر چه آن کار نوع اول در نهایت به این نتیجه مطلوب از کارهای نوع دوم منتهی خواهد شد؛ یعنی شما که امروز چه در زمینه نفت، راه، صنعت، کشاورزی و چه در زمینه بازرگانی و ... تلاش میکنید، کارهای ماندگاری انجام میدهید که بالاخره سه، پنج یا ده سال دیگر در زندگی مردم منعکس خواهد شد و مردم نتیجه کار شما را بلاشک در سفره، خانه و جیب خودشان حس خواهند کرد؛ لیکن این کارها علی‌العجاله کارهای بلندمدت و سازنده قواره کلی کشور است. اما نوع کار دوم، کارهای روزمره است که به نظر من ظرافتش بیشتر از کارهای اساسی و بنیادی است». لذا باید بین کارهای زودبازده و تاثیرگذار در معیشت و امید مردم و اقدامات اساسی و بنیادین دیربازده تناسب برقرار نمود. شاید مهمترین مثالی را که در این حوزه بتوان

برشمرد فعالیت‌ها و تلاش‌های بسیاری است که دولت سیزدهم در رفع موانع داخلی و تقویت دیپلماسی خارجی مانند متوازن‌سازی سیاست تعامل با شرق و غرب، افزایش ارتباط با همسایگان، اصلاح برخی روندهای اشتباه رانت‌محور و فسادزا در حوزه اقتصاد، حضور در پیمان‌ها و بلوک‌بندی‌های نوین دنیا و... انجام داده است. بر این اساس، باید جهت اهتمام و تلاش‌ها این باشد که دستاوردها صرفاً معطوف به آینده دور نباشد بلکه بخشی از آنچه به منصفه ظهور می‌رسد باید ارتباط میان این اقدامات و اقتصاد روزمره مردم و تسهیل معیشت آنها را هدف‌گذاری نماید.

ز: تقویت اعتماد اجتماعی: امید به آینده بدون برخورداری جامعه از اعتماد اجتماعی اصولاً امکان شکل‌گیری ندارد؛ اعتماد به اجزای حاکمیت، اعتماد به تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران، اعتماد به سیاست‌گزاران و سیاستمداران، اعتماد به قانونگذاران و اعتماد به ناظران. درواقع در بستر این اعتماد اجتماعی است که امید شکل می‌گیرد و جامعه با تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان همسو می‌شود و امور را می‌پذیرد و اجرا می‌کند. طبیعتاً جامعه‌ای که در آن اعتماد اجتماعی پایین باشد، هر اقدامی می‌تواند به ضد خود تبدیل شود. مثلاً اصلاح سیاست‌های ارزی به برداشت از جیب مردم، ساده

زیستی به ریاکاری، مالیات‌ستانی به باج‌گیری و افزایش ثروت مسئولین و مثال‌های بسیاری از این دست تعبیر شود. لذا توجه به اعتماد اجتماعی یکی از مولفه‌های اجتناب‌ناپذیر امیدآفرینی است که در سایه مواردی مانند شفافیت، اعتماد به مردم و مردم‌محوری، پذیرش اشتباهات، محرم دانستن مردم و ... حاصل می‌شود.

ح: جلوگیری از تبعیض: تبعیض زائل‌کننده امید و پیشگیری از تبعیض، وظیفه ذاتی یک سیستم کارآمد است. بر این اساس، رهبر معظم انقلاب بر رفع تبعیض در همه ساحت‌های زندگی تاکید کرده و می‌فرماید: «مسأله دیگری که از موجبات واگرایی و دل‌سرد شدن مردم است، تبعیض‌ها و فرصت‌های اختصاص داده شده به اشخاص است که گاهی مشاهده می‌شود. بالاخره مردم مطلع میشوند و دشمن هم که جنگ روانی با ما دارد، از این مسائل استفاده میکند. من البته نمی‌خواهم مثال بزنم و خودِ شما امثله فراوانش را می‌بینید. هر جا هستید، نگذارید این تبعیض‌ها و فرصت‌های اختصاصی که برای بعضی‌ها پیش می‌آید، وجود پیدا کند؛ به نظر من درست نیست».

این روزها که بحث و جدل‌هایی پیرامون دریافت خودرو از سوی عده کمی از نمایندگان مجلس مطرح می‌شود - هرچند خبرهای پس از آن نشان داد که بسیاری از این حواشی کذب بوده - اما جامعه‌ای که درگیر مسائل ابتدایی زندگی و معیشت خود است با چنین خبرهایی ولو تکذیب شده باشد، احساس تبعیض و ناامید می‌کند و گاه ممکن است به منتقد رویکردها و چارچوب‌های نظام اسلامی تبدیل شود. این موضوع، اولاً وجود تبعیض در جامعه را گوشزد می‌کند و ثانیاً، به مسئولین این نکته را یادآوری می‌کند که باید به مقابله با این روندهای آزاردهنده بروند و اگر در کوتاه‌مدت نمی‌توانند در این بخش اقدام عملی نمایند، لاقلاً در حوزه تولید و پمپاژ محتواها و خبرهایی که احساس یاس و تبعیض در جامعه ایجاد می‌کنند مراقبت و حساسیت به خرج دهند و مانع از اقدامات رسانه‌ای و مجازی امیدسوز شوند.

ط: فاصله‌گذاری بین مردم و مسئولین: در جامعه اسلامی فاصله‌ای بین مردم و مسئولین وجود ندارد اما ممکن است این رویه دچار اختلال شده و به سمت تجمل‌گرایی و رفاه زدگی برود. یکی از دلایل امیدسوزی و زائل شدن امید، رفتن به سمت تجمل‌گرایی است؛ چنان که رهبر معظم انقلاب

در بیاناتشان می‌فرمایند: «موضوع دیگر، احساس تنعم و زندگی مرفه مسؤولان است... بعضی از شما زندگی‌های خیلی معمولی و خوبی دارید. روند کار نباید به سمت تنعم روزافزون مسؤولان و تظاهر به این معنا باشد؛ این غلط است. البته در نوع انعکاس مسافرت‌ها، کارها، زندگی‌ها و جلسات ما به مردم هم گاهی چیزهایی دیده می‌شود که مردم را دلسرد می‌کند و به‌طور عمیق روی آنها اثر می‌گذارد... توصیه می‌کنم سعی کنید مردم را به آینده نظام و بهبود وضعیت خودشان امیدوار و به دلسوزی خودتان هم نسبت به آنها مطمئن کنید. مردم احساس کنند که مسؤولان کشور نسبت به آنها دلسوزند و مسائل آنها را درک می‌کنند». یکی از علل همراهی مردم در طول انقلاب با امامین انقلاب نبود فاصله معیشتی و پرهیز این دو عزیز از تجمل‌گرایی و تنعم در طول حیاتشان بوده است. موضوعی که بر گرفته از سبک زندگی ائمه معصومین (علیهم‌السلام) بوده و تسری آن به مسئولین جامعه قطعاً امیدبخش است.

ی: پذیرش تکثرها: جامعه‌ای با بیش از ۸۰ میلیون جمعیت دارای عقاید و گرایشات متکثر و متنوع هستند که بواسطه برخی خط‌کشی‌های اشتباه ممکن است گاه به تضاد و تخالف با هم در فضای اجتماعی برسیم؛ البته

این موضوع قابل پیش بینی و ذاتی جامعه است اما نباید به تضاد با اصل نظام و انسداد در گفتگو تعبیر و منجر گردد. بر این اساس، رهبر معظم انقلاب در بیاناتشان می‌فرمایند: «البته عملکردهای تنگ‌نظرانه‌ای هم وجود دارد. بعضی‌ها به اندک چیزی افرادی را که در جامعه هستند، بریده از نظام و مخالف نظام تلقی و وانمود می‌کنند. این، متأسفانه از طرف هر دو جناح است. یک جناح به عنوان سخت‌گیری دینی، یک جناح به عنوان انتقاد به نظام، هر چیزی که گوشه‌ای دیده می‌شود، می‌گویند ضد نظام است؛ نخیر. جوانان فراوانی هستند که ممکن است رفتارهایی هم داشته باشند که خیلی با بعضی از استانداردها تطبیق نکند؛ اما دلشان با نظام است». نمونه چنین همراهی و هم‌افزایی را می‌توان در مناسکی مانند شب قدر، حضور در پیاده روی اربعین، مشارکت در اردوهای جهادی و مواسات و ... دید که نشان می‌دهد با وجود اختلافات شکلی، دل متعلق به ارزش‌ها و گفتمان انقلاب است.

ک: پرهیز از تشنج سیاسی: اختلاف در سطح مسئولین موجب یاس و ناامیدی و واگرایی در پتانسیل‌ها می‌شود: «برای حفظ همگرایی مردم با حکومت، یکی {از راه‌ها} از بین بردن مسأله تشنج‌های سیاسی است. باید

هرچه ممکن است، نگذاریم فضای سیاسی کشور متشنج شود. البته ممکن است یک طرف قضیه شما یا بخشی از شما باشد - من نمی‌خواهم همه خطاب را به شما بکنم؛ مخاطب من همه دستگاه‌های کشورند - اما در مجموع وقتی به صحنه سیاسی کشور نگاه می‌کنم، می‌بینم مجادلات بی‌مورد وجود دارد. این مجادلات، فضای سیاسی کشور را زهرآگین می‌کند و تنفس در آن، مردم را از لحاظ روحی افسرده و بیمار می‌سازد و طبیعی است که در علاقه‌شان به نظام، کشور و مسئولان اثر می‌گذارد». در چنین صحنه‌ای مهم‌ترین وظیفه همگان در مقابل نقشه دشمن و برای استمرار مسیر پیشرفت در جهت ایران قوی از سویی امیدآفرینی و از سوی دیگر تحکیم هرچه بیشتر اتحاد ملی است: «وقتی که ما می‌بینیم دشمن وحدت را آماج حمله‌های خودش قرار داده، وظیفه‌مان چیست؟ وظیفه این است که این اتحاد را، این وحدت را حفظ کنیم، نگذاریم دشمن در این خواسته‌ی پلید خودش پیروز بشود». ۱۰ نمونه آن را در سال‌های گذشته به کرات شاهد بوده‌ایم. نکته اولی که وجود دارد این است که هرگاه مسئولین خود بخشی از این اختلافات بوده و دست به التهاب‌آفرینی زده‌اند،

مردم و جامعه متضرر شده و دود آن به چشم مردم رفته است. اما نکته دوم که می‌تواند یک نکته عینی و مثبت در امیدآفرینی برای جامعه باشد، این است که دیگر در دولت سیزدهم به علت رویه دولت و شخصیت آیت‌الله رئیسی ما شاهد این رویه نیستیم و تلاش مسئولین این است که راه حل مسئله یا مسائل را بیابند نه این که خود بخشی از مسئله و التهاب باشند.

ضرورت فوری و قطعی جهاد امیدآفرینی

با توجه به اهمیت راهبردی امید و امیدآفرینی در منظومه فکری امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) به ویژه بیاناتشان در سی و چهارمین سالگرد امام راحل که امید و ایمان را به مثابه موتور محرکه اجتماع تلقی کردند، تبیین مسئله امیدآفرینی و غلبه بر توطئه‌ی یأس پراکنی دشمن از اولویت‌های اصلی در جهاد تبیین و یک الزام فوری است. رهبر حکیم انقلاب در این باره به تاکید می‌فرماید: «یک کلید اصلی وجود دارد و آن امید دادن و اطمینان دادن به مردم است... کار باید این باشد که به مردم امید بدهید و اطمینان بدهید. اگر مردم ناامید شدند، اعتماد خودشان را از دست دادند، متزلزل شدند، شکست قطعی است. آن چیزی که جنگنده را، رزمنده را در جبهه نگه می‌دارد، امید است. باید امید داشته باشد، بداند که می‌تواند به پیروزی برسد. این امید را

باید زنده نگه داشت. عامل اصلی پیروزی، در صحنه بودن مردم است؛ عامل در صحنه بودن مردم، امید و اطمینان آنهاست. این امید را باید در مردم تقویت کرد».

از منظر رهبری هنگامی که چنین شرایطی فراهم شد «همدیگر را باید وصیت کنیم، توصیه کنیم به صبر، به ایستادگی، به پیروی از حق؛ همدیگر را نگه داریم. «و المؤمنون و المؤمنات بعضهم اولیاء بعض»؛ اولیاء یعنی پیوسته‌ها؛ به همدیگر پیوستند. این وظیفه‌ی ماست.»^{۱۱} و در اینجا است که مسئولیت‌های مهمی بر دوش نخبگان جامعه در امیدآفرینی قرار می‌گیرد که ضلع اصلی و دال محوری آن جهاد تبیین است. در این جهاد تبیین دو کار از همه مهمتر است:

۱- بازنمایی واقعیت‌ها: امروز واقعیت‌های عینی ایران اسلامی در درون خود پیام امید و امیدواری را به همراه دارد به شرط آنکه این واقعیت‌ها به شکل صادقانه و هنرمندانه به مردم منتقل شود: «واقعیت دیگر [این است که] کشور ما دارای ظرفیت‌های بسیاری است که کمتر کشوری در دنیا پیدا می‌شود که این همه ظرفیت داشته باشد؛ هم ظرفیت جغرافیایی، هم ظرفیت

^{۱۱}-بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۹/۰۶/۲۵.

اقلیمی، هم ظرفیت نیروی انسانی، هم ظرفیت منابع زیرزمینی، هم ظرفیت امکانات روی زمین. ظرفیت‌های این کشور که برای اقتصاد کشور و پیشرفت کشور فوق‌العاده مهمند بسیار زیادند... ثالثاً ظرفیت بالفعل کشور، شما جوان‌های مؤمن هستید؛ این تصویر واقعی است. جوان‌های مؤمن در کشور که هم توانایی دفاعی دارند، هم توانایی علمی دارند، هم توانایی در زمینه‌ی مسائل فرهنگی دارند، هم توانایی در زمینه‌ی مسائل اجتماعی دارند و در بسیاری از صحنه‌ها این توانایی‌ها بروز کرده است؛ این یک تصویر واقعی از این کشور است».^{۱۲}

مهمترین محور در بازنمایی واقعیت مرتبط با انقلاب اسلامی توجه به این حقیقت درخشان است که: «کشور در حال پیشرفت است، انقلاب و مبانی انقلابی در حال پیشرفت است. بله، حرف ضد انقلابی از دهان خارج می‌شود، مطالبی گفته می‌شود اما آنچه در واقع قضیه وجود دارد عبارت است از اینکه کشور دارد به سمت مفاهیم انقلابی و آرمان‌های انقلابی و حقایق انقلابی حرکت می‌کند... کشور در حال پیشرفت است؛ ما در زمینه‌های گوناگون پیشرفت داریم: در زمینه‌ی علمی پیشرفت داریم، در

^{۱۲} -بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۹۷/۰۷/۱۲.

زمینه‌ی صنعتی پیشرفت داریم، در زمینه‌ی عزت سیاسی پیشرفت داریم، در زمینه‌ی رشد فکری پیشرفت داریم، در زمینه‌های معنوی پیشرفت داریم... انسان واقعاً حیرت می‌کند از این پیشرفت، از این حرکتِ رو به جلو. اینها را ما چرا نباید ملاحظه کنیم، چرا نباید ببینیم؟ اینها دیده بشود، تحلیل بشود و گفته بشود.^{۱۳} لذا آنچه امر ضروری و اساسی است این است که نباید انتقاد از وضع موجود و تلاش برای اصلاح آن منجر به دور افتادن از واقعیت‌ها و ندیدن توانمندی‌ها و پیشرفت‌ها شود و کفه ترازو را به نفع کاستی‌ها سنگین کند.

۲- پاسخ‌گویی به شبهات و بازکردن گره‌های ذهنی: باید واقعیت‌ها را درست و دقیق شناخت و بازنمایی کرد و اجازه‌ی تصویرسازی غلط و تحریف حقایق را به دشمن نداد. در این زمینه «یکی از کارهایی که در باب تبلیغات باید انجام داد، پاسخ‌گویی به شبهات پرتاب‌شده‌ی در میان مردم است... دشمن به طور دائم دارد شبهه ایجاد می‌کند؛ شبهات متراکم پشت سر هم! باید این گره‌ها را باز کرد، این شبهه‌ها را باید برطرف کرد، ذهن‌ها را بایستی فارغ کرد، آسوده کرد. نباید جوان ما احساس گیجی و حیرت

۱۳- بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۹۷/۰۶/۱۵.

بکند؛ یکی از این طرف، یکی از آن طرف؛ دائم شبهه درست کن، دائم اشکال درست کن! باید جوان را کمک کرد؛ ذهن‌ها را باید کمک کرد.»^{۱۴}

۱۴- بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۶/۱۰/۱۳۹۶.